

Innst. S. nr. 164

(2000-2001)

Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentanten Carl I. Hagen om å bevilge kompensasjon til Tore Sandberg på 900 000 kroner for å dekke skattekrav som følge av gave Sandberg mottok fra Per Liland og omkostninger for å bli fritatt for skattekravet

Dokument nr. 8:19 (2000-2001)

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

Stortingsrepresentanten Carl I. Hagen har den 2. november 2000 fremsatt følgende forslag:

"På statsbudsjettet for 2000 gjøres følgende endring:

Kap.	Post	Formål	Kroner
476	(Nytt) 70	Diverse erstatninger Kompensasjon til Tore Sandberg, bevilges med	900 000"

I begrunnelsen for forslaget vises det til at Tore Sandbergs arbeid bidro til at Per Liland i 1995 ble frikjent for dobbeltdrap. Sandberg fikk en gave på 1,1 mill. kroner av Liland, som han nå må betale skatt av. Sandbergs firma fikk ikke dekket omkostninger i forbindelse med oppklaring av saken, fordi det ikke fantes et arbeidsopplettforhold mellom Sandberg og Liland. Høyesterett behandlet saken i 1996 og avviste da å dekke regningen til Tore Sandbergs firma fordi det ikke finnes lovhjemmel for dette.

Forslagsstilleren mener at Tore Sandberg har gjort en stor uegennyttig innsats som førte til at en uskyldig dømt ble frifunnet, og finner det rimelig at staten dekker utgifter til skattekrav og utgifter ved å føre sak om skattekravet, totalt 900 000 kroner.

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Vidar Bjørnstad, Astrid Marie Nistad, Jan Petter Rasmussen og Ane Sofie Tømmerås, fra Kristelig Folkeparti, Finn Kristian Marthinsen og Åse

Wisløff Nilssen, fra Fremskrittspartiet, Jan Simonsen og Jørn L. Stang, fra Høyre, lederen Kristin Krohn Devold og Bjørn Hernæs, og fra Senterpartiet, Tor Nymo, viser til at forslaget i Dokument nr. 8:19 (2000-2001) har vært forelagt Finansdepartementet, og at komiteen har mottatt uttalelse fra finansministeren i brev av 9. januar d.å., jf. vedlegg 1.

Komiteen vil innledningsvis peke på at det står stor respekt av det arbeidet som Tore Sandberg har lagt ned i forbindelse med den såkalte Liland-saken. Det er mye som tyder på at Liland ikke hadde blitt renvasket uten Tore Sandbergs og andres omfattende innsats og engasjement. Komiteen viser til at oppklaring av justismord er særdeles viktig og har en stor samfunnsmessig betydning. Når rettssystemet ikke selv fanger opp feil som er gjort, kan frivillig innsats av den type Sandberg har bidratt med bli avgjørende for om urett kan rettes opp. Det er etter komiteens syn ikke urimelig om samfunnet påskjønner en slik innsats.

Komiteen vil i den forbindelse vise til at Sandberg ble bevilget 100 000 kroner i billighetserstatning fra Stortinget ut over de 1,1 mill. kroner som Sandberg fikk i gave fra Liland.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, mener imidlertid at denne saken reiser en problemstilling som gjør at det er viktig å skille mellom på den ene siden Stortinget som lovgivende myndighet, og som dermed avgjør hvilke rettsregler som styrer skattesaken som her er omhandlet, og på den annen side domstolene som dømmende myndighet.

Flertallet henviser til at spørsmål om skatteplikt for gaven fra Liland til Sandberg er rettskraftig avgjort

av domstolene. Det er videre etter flertallets oppfatning viktig å peke på at det etter dagens lovverk kun er siktede som kan få dekket "nødvendige utgifter" i forbindelse med en rettssak. Det er opp til domstolene å avgjøre om vilkårene i loven, herunder hvem som er "siktet" og hva som er "nødvendige utgifter", er oppfylt. Når domstolene har avvist å dekke omkostningene til Sandbergs firma i saken, bør Stortinget etter flertallets oppfatning vise svært stor forsiktighet med å gå inn i en enkeltsak og overprøve domstolens avgjørelse, selv om avgjørelsen isolert sett kan framstå som omstridt.

Flertallet vil også peke på at forslagsstiller selv i dokumentet peker på at domstolene i dag ikke har hjemmel til å dekke Sandbergs omkostninger iht. straffeprosessloven § 438. Etter flertallets oppfatning er det viktig at Stortinget, dersom domstolene avdekker manglende hjemmelsgrunnlag for å fatte beslutninger i tråd med den alminnelige rettsoppfatning, benytter seg av sin kompetanse til å gi nye lover eller endre eksisterende lovverk.

Flertallet mener at det vil være klart uheldig dersom Stortinget skulle begynne å overprøve saker som har vært behandlet i domstolene, ut fra en ren rimelighetsvurdering.

Flertallet mener etter dette at den form for kompensasjon som det fremmes forslag om i Dokument nr. 8:19 (2000-2001) ikke er tjenlig.

Flertallet viser til at det finnes regler om billighetsnedsettelse med hjemmel i skattebetalingsloven, men at avgjørelsen i slike saker hører under de aktuelle organer i skatteforvaltningen.

På bakgrunn av ovenstående fremmer flertallet forslag om at Dokument nr. 8:19 (2000-2001) ikke bifalles.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil vise til Innst. S. nr. 127 (1994-1995) og sitere følgende:

"Komiteen vil innledningsvis understreke at Lilandsaken heldigvis er enestående i norsk rettspraksis. Aldri har noen i Norge sonet 14 år i fengsel og 10 års sikring for deretter å bli blankt frikjent. Således har retten fastslått at Per Kristian Liland uskyldig har vært undergitt frihetsberøvelse og har utholdt sikring i frihet i til sammen 24 år."

Disse medlemmer vil videre peke på at først etter at Per Liland hadde sonet den feilaktige dommen, ble han i 1994 frifunnet og senere i 1995 av Eidsivating lagmannsrett tilkjent 13,7 mill. kroner i oppreisning og erstatning fra staten.

Disse medlemmer vil sterkt understreke at selv det rekordstore erstatningsbeløp bare i begrenset grad kunne oppveie for et ødelagt liv som følge av det kanskje største justismord som har funnet sted i Norge.

Disse medlemmer vil fremheve at uten Tore Sandbergs innsats ville Per Liland neppe blitt frikjent i 1994 for det dobbeltdrapet i Lille Helvete i Fredrikstad

som han i 1970 ble dømt til fengsel på livstid for og til sikring i inntil 10 år. Disse medlemmer vil i denne sammenheng vise til Eidsivating lagmannsretts dom av 29. februar 2000 vedrørende spørsmålet om skatteplikt for Tore Sandberg av gaven på 1,1 mill. kroner fra Per Liland:

"Lagmannsretten viser også til at Sandbergs arbeid har vært helt nødvendig for at saken ble gjenopptatt og Liland frifunnet."

Disse medlemmer viser til at Tore Sandberg og ekteparet Ekroth 3. juli 1995 fremmet krav overfor Eidsivating lagmannsrett om å få dekket omkostninger i forbindelse med Liland-saken. Kravet ble avslått under henvisning til at straffeprosesslovens § 438 bare gjelder utgifter siktede er påført, og at Liland ikke hadde noen betalingsforpliktelser overfor Sandberg og ekteparet Ekroth, som hadde arbeidet med saken på eget initiativ.

Disse medlemmer viser videre til at lagmannsrettens beslutning ble påkjært til Høyesteretts kjæremålsutvalg som henviste kjæremålet til ankebehandling i Høyesterett. Lagmannsrettens forståelse av § 438 støttes idet det bl.a. henvises til at det er "siktete" som skal tilkjennes "erstatning av staten for nødvendige utgifter".

Disse medlemmer vil imidlertid påpeke at Høyesterett i forhold til de kjærende parters anførsel om at reelle grunner taler for å tolke § 438 rommelig når det gjelder spørsmålet om hvem som skal tilkjennes erstatning, "kan være enig i at det kan anføres rimelighetsgrunner for at det bør gis en viss dekning av omkostninger i et tilfelle som det foreliggende, men det er som nevnt et spørsmål som ligger utenfor det som er regulert i § 438".

Disse medlemmer finner det samtidig interessant at Høyesterett påpeker at "noen rettspraksis av betydning foreligger ikke" og det gjelder åpenbart også når det gjelder mer vanlige saker enn et så forhåpentligvis unikt tilfelle som Liland-saken. Høyesterett sier da også at "spørsmålet om hvorvidt, når og i tilfelle i hvilket omfang slike omkostninger bør dekkes, er såvidt komplisert at det i tilfelle bør løses ved ny lovgivning".

Disse medlemmer er enig med Høyesterett i at det er behov for å dekke dette "hullet" i straffeprosesslovens § 438 som i realiteten forhindrer Høyesterett i å innrømme i hvert fall en viss dekning av Sandbergs omkostninger, noe som Høyesterett selv innrømmer at det finnes rimelighetsgrunner for. I så måte synes det i hvert fall urimelig at Tore Sandberg (og familien Ekroth) skal straffes for at Stortinget som lovgiver ikke har gitt lovmessig grunnlag for et høyst berettiget krav i en ganske enestående sak.

Disse medlemmer viser til at selv om Eidsivating lagmannsrett fremholdt at Per Liland ikke hadde noen betalingsforpliktelse overfor Tore Sandberg og ekteparet Ekroth ved at de arbeidet med saken på eget initiativ og ikke basert på noen formell arbeidsavtale,

og at det således i rettslig forstand ikke gjaldt "erstatning av staten for nødvendige utgifter", jf. straffeprosesslovens § 438, ga Per Liland Tore Sandberg 1,1 mill. kroner som erkjentlighetsgave for den rolle Sandberg hadde spilt i Liland-saken.

Disse medlemmer viser til at gaven fra Per Liland til Tore Sandberg i neste omgang utløste et betydelig skattekrav og deretter påførte Sandberg store utgifter til saksomkostninger i forbindelse med rettslige skritt for å få omstøtt skattekravet.

Disse medlemmer viser videre til at Ullensaker ligningskontor i første omgang godtok Lilands gave til Sandberg som skattefri, men etter vurdering av fylkeskattekontoret ble beslutningen omgjort, noe som innebar at Sandberg fikk et skattekrav. Tore Sandberg fikk deretter skatteplikten rettslig prøvet men har tapt i alle rettsinstanser.

Disse medlemmer vil understreke at Tore Sandberg avdekker et justismord gjennom et betydelig arbeid, men nektes å få dekket sine saksomkostninger fordi det ikke foreligger i juridisk forstand en arbeidsavtale som kan definere omkostningene som "nødvendige utgifter". Deretter når Sandberg kompenseres for sin innsats gjennom en gave fra Per Liland, som tas av Lilands skattefrie erstatningsbeløp fra den norske stat for et justismord, trekker staten tilbake en del av erstatningen ved å skatlegge Sandberg.

Disse medlemmer vil også vise til at Eidsivating lagmannsrett i sin dom av 29. februar 2000 påpeker at det beløp som er ytet fra Lilands side til Sandberg "ikke er påfallende høyt". Videre viser lagmannsretten til den omkostningsoppgave som ble innsendt fra Tore Sandbergs side hvor det ble fremsatt krav om et "betydelig større beløp".

Disse medlemmer påpeker i denne sammenheng at Sandbergs omkostningsoppgave beløp seg til totalt 1,620 mill. kroner, noe som ville vært skattepliktig for firmaet Tore Sandberg AS. Dette ville gitt et nettobeløp for Tore Sandberg som ville være sammenlignbart med gaven på 1,1 mill. kroner, dersom sistnevnte beløp var skattefritt.

Disse medlemmer vil når det gjelder saksomkostninger knyttet til Tore Sandbergs forsøk på å få rettslig omstøtt skattekravet på gaven fra Per Liland, sitere fra domspremissene til Eidsivating lagmannsretts dom:

"Til spørsmålet om saksomkostninger bemerkes at hovedanken har ført frem og etter hovedregelen i tvistemålsloven § 180 annet ledd jf. § 172 første ledd, skulle Tore Sandberg AS være pålagt å betale Staten v/ Akershus fylkesskattekontors saksomkostninger vedr. hovedanken, Lagmannsretten finner imidlertid at saken har voldt betydelig rettslig tvil slik at det har vært fyldestgjørende grunn til å la den komme for retten, jf. tvistemålsloven § 172 annet ledd. (...) Etter dette tilkjennes ikke saksomkostninger verken for lagmannsrett eller herredsrett."

Disse medlemmer vil understreke at selv om Tore Sandberg på grunn av "rettslig tvil" ikke er pålagt

å dekke statens saksomkostninger, har rettssakene kostet ham i størrelsesorden 300 000 kroner i saksomkostninger. Selv om Sandberg antagelig hadde hatt andre alternativer enn en rettslig prøving av skattekravet, er hans egne saksomkostninger langt på vei en følge av at han ikke fikk dekket sine omkostninger ved å assistere Per Liland, jf. merknadene ovenfor. Når disse medlemmer finner at skattekravet er urimelig i forhold til det totale saksforhold, ville det være ulogisk ikke også å mene at Sandbergs saksomkostninger langt på vei er påført ham gjennom sakens dynamikk.

Disse medlemmer mener dessuten at Liland-saken i det hele er så spesiell at faren for presedensvirkning ikke er aktuell og i hvert fall ikke kan være noe overordnet hensyn. Tvert imot tilsier alminnelige rettferdighets- og anstendighetsgrunner at Stortinget finner en praktisk løsning ut av det uføre som lovmessig utilstrekkelighet og overdreven nidkjærhet på statens vegne har brakt denne saken inn i.

Disse medlemmer vil i forbindelse med skattekravet overfor Tore Sandberg vise til de regler som gjelder for lemping av skatt som er hjemlet i skattebetalingsloven § 41. I Skattedirektoratets melding nr. 5/1998 vises det til at det kan være aktuelt med lemping etter alternativet "særlig ubillig" hvor de materielle skatte- og avgiftsregler har en helt utilsiktet virkning, jf. Ot.prp. nr. 17 (1951) s. 97, der det står:

"De foreslåtte regler må imidlertid også gis anvendelse i andre særlige tilfelle, f.eks. hvor skattelovens regler har gitt seg spesielt uheldige utslag overfor en enkeltstående skattepliktig i strid med det som har vært lovgiverens mening."

Skattedirektoratet understreker at samtidig som slike tilfeller forekommer sjelden, er de imidlertid ikke begrenset til situasjoner der søker har dårlig råd.

Disse medlemmer finner at de nevnte og siterte bestemmelser om lemping av skatt etter alternativet "særlig ubillig", er fullt ut dekkende for skattekravet mot Tore Sandberg og henviser i den anledning til skattebetalingsloven § 41.

Disse medlemmer finner videre at Tore Sandbergs saksomkostninger i forbindelse med den rettslige prøving av skattekravet, mest praktisk kan kompenseres ved at den billighetserstatning fra Stortinget på 100 000 kroner som Tore Sandberg allerede er bevilget, blir utvidet med 200 000 kroner til fullt ut å dekke Sandbergs saksomkostninger.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

1. Stortinget ber Regjeringen om å bidra til at skattekravet som følger av Per Lilands gave til Tore Sandberg på 1,1 mill. kroner ettergis iht. skattebetalingsloven § 41.
2. Tore Sandberg tilstås billighetserstatning av statskassen med 200 000 kroner. Beløpet føres til utgift over kap. 2309 Tilfeldige utgifter post 1."

3. FORSLAG FRA MINDRETALL**Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:**

1. Stortinget ber Regjeringen å bidra til at skattekravet som følger av Per Lilands gave til Tore Sandberg på 1,1 mill. kroner, ettergis iht. skattebetalingsloven § 41.
2. Tore Sandberg tilstås billighetserstatning av statskassen med 200 000 kroner. Beløpet føres til utgift over kap. 2309 Tilfeldige utgifter post 1.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til dokumentet og det som står foran og råår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Dokument nr. 8:19 (2000-2001) - forslag fra stortingsrepresentant Carl I. Hagen om å bevilge kompensasjon til Tore Sandberg på 900 000 kroner for å dekke skattekrav som følge av gave Sandberg mottok fra Per Liland og omkostninger for å bli fritatt for skattekravet - bifalles ikke.

Oslo, i justiskomiteen, den 1. mars 2001

Kristin Krohn Devold
leder

Tor Nymo
ordfører

Jan Simonsen
sekretær

Vedlegg

Brev fra Finansdepartementet, v/finansminister Karl Eirik Schjøtt-Pedersen, til justiskomiteen, datert 9. januar 2001

Vedr. dok. 8:19 (2000-2001) Forslag fra stortingsrepresentant Carl I. Hagen om å bevilge kompensasjon til Tore Sandberg på kr 900 000 for å dekke skattekrav som følge av gave Sandberg mottok fra Per Liland og omkostninger for å bli fritatt for skattekravet

Jeg viser til justiskomiteens brev av 21. november 2000 til justisminister Hanne Harlem, hvor det bes om en uttalelse til ovennevnte forslag. Etter nærmere samtaler mellom Justisdepartementet og Finansdepartementet, er det avtalt at svarbrevet skal gå fra finansministeren.

Tore Sandberg mottok kr 1 100 000 fra Per Liland, i forbindelse med sitt arbeid i Lilandsaken. Av likningsmyndighetene ble beløpet ansett som godtgjørelse for arbeidet og liknet som arbeidsinntekt. Spørsmålet om den skattemessige behandlingen av beløpet har vært gjenstand for domstolsbehandling, først i herredsretten, deretter i lagmannsretten. Saken ble forsøkt anket inn for Høyesterett, men Høyesteretts kjæremålsutvalg nektet anken fremmet den 6. oktober 2000. Skattesaken er således rettskraftig avgjort, og beløpet er skattepliktig for Tore Sandberg AS, som Sandbergs arbeid skjedde gjennom.

Stortingets billighetserstatningsutvalg innvilget Tore Sandberg kr 100 000 i billighetserstatning av statskassen den 18. mars 1999. Erstatningen var ment å være en påskjønnelse til Sandberg for de omkostninger og den omsetningssvikten som hans firma hadde hatt i den tiden han arbeidet med Liland-saken. I vedtaket ble det bl.a. uttalt at dersom en uskyldig domfelt blir frikjent etter innsats fra en privatperson, og denne har hatt omkostninger ved innsatsen, bør dette kunne gi grunnlag for en billighetserstatning.

Situasjonen er dermed den at Tore Sandberg reelt sett har mottatt vederlag for arbeid og kostnader med 1,1 mill. kroner (fra Liland), og i tillegg billighetserstatning på 100 000 kroner fra Stortinget. Vederlaget på 1,1 mill. kroner ville ha vært like skattepliktig om det i stedet var blitt tilkjent Sandberg av domstolene i medhold av reglene om erstatning eller dekning av saksomkostninger i frifinnende rettssaker. Det er heller ingen spesiell grunn til at økonomisk vederlag for å hjelpe en uskyldig domfelt til gjenopptagelse og frifinnelse skal være skattefrie. Dette gjelder selv om bistandsarbeidet har et ideelt preg. Dersom ideelle beveggrunner for et inntektsskapende arbeid skulle kunne anses som skattebefriende for inntekten, ville svært mange hardt

arbeidende idealister i inn- og utland kunne omfattes av et slikt synspunkt. Videre kan vi ikke ha skatteløsninger som i praksis vil avhenge av om et utført, ideelt arbeid fører frem til det ønskede resultat eller ikke.

Jeg viser også til at de driftsutgifter som Tore Sandberg hadde i sitt bistandsarbeid for Liland, er ansett (også av Sandberg selv) som fradragsberettigede driftsutgifter i Sandbergs firma. At erstatning for fradatte driftsutgifter i et næringsdrivende foretak må være skattepliktig, er en selvfølgelighet i vårt skattesystem. Det samme gjelder erstatning for driftstap (reduisert omsetning) i et slikt foretak.

Jeg må i tråd med den rettskraftige dom legge til grunn at Tore Sandberg har fått vederlag for sin bistand, og at skatleggingen av vederlaget er korrekt. Det forhold at vederlaget ikke kom fra staten, og at staten skatlegger vederlag uansett om det kommer fra private eller fra det offentlige, gir etter mitt syn ingen grunn til at staten skal kompensere for skattekrav m.v. gjennom et ytterligere erstatningsbeløp. Dette endres ikke fordi om bistandsarbeidet var så omfattende at selv et vederlag på 1,1 mill. kroner kunne oppfattes som lavt for det utførte arbeid.

Forslaget i dok. 8:19 (2000-2001) omfatter også statlig kompensasjon for Sandbergs egne saksomkostninger i den tapte rettssaken som han reiste om skatteplikten for vederlaget fra Liland. Disse saksomkostningene dreier seg etter det opplyste om ca. 300 000 kroner. Herredsretten og lagmannsretten påla ikke Sandberg ansvar for statens saksomkostninger i skattesaken. Jeg understreker at i rettssak mellom en skattyter og staten om et skattekrav er det domstolene som avgjør hvordan den økonomiske byrden ved saksomkostningene skal bæres. Stortinget avgjør de lovregler som styrer slike omkostningsavgjørelser. Det bør vises forsiktighet med å gå inn i en enkeltsak for å kompensere det økonomiske resultat av domstolenes konkrete omkostningsavgjørelse i henhold til disse lovreglene.

At en inntekt brukes til nedbetaling av gjeld, uten avsetning til mulig skatt, må utvilsomt være inntektstakerens egen risiko. Det offentlige kan ikke kompensere skattebelastningen på en inntekt med den begrunnelse at inntekten er brukt opp. Dette gjelder selv om inntektstakeren skulle ha et urealistisk håp om at inntekten ikke var skattepliktig. Heller ikke dette forhold kan derfor begrunne noen kompensasjon.

Jeg må klart frarå at Stortinget bevilger noen kompensasjon i dette tilfelle.